

7. Protocol Geneesmiddelen verstrekking en medische handelingen

Geneesmiddelenverstrekking en medische handelingen.

Inleiding

Kinderen in de kinderopvang kunnen ziek worden. Kinderdagverblijf Onder de Boompjes (hierna te noemen KDV/ BSO) kent daarom een *ziektebeleid*, waarin afspraken staan over hoe het KDV/BSO omgaat met kinderen die ziek zijn of worden.

De leiding wordt regelmatig geconfronteerd met kinderen die *geneesmiddelen gebruiken*. Ook krijgt het KDV/BSO regelmatig het verzoek van ouder(s)/verzorger(s) om hun kinderen *geneesmiddelen toe te dienen*.

Een enkele keer wordt het uitvoeren van een *medische handeling* gevraagd, zoals het geven van sondevoeding, het toedienen van een zetpil of het geven van een injectie.

Als het KDV/BSO in gaat op het verzoek tot het verrichten van dergelijke handelingen moet men ook weten welke verantwoordelijkheden men neemt! Welke leidster is bevoegd en bekwaam om handelingen uit te voeren? Met het oog op de gezondheid van de kinderen is het van groot belang dat de leid(st)ers in dergelijke situaties zorgvuldig handelen. Daarnaast moet het kinderdagverblijf zich er van bewust zijn dat wanneer er fouten worden gemaakt of een vergissing wordt begaan, het kinderdagverblijf, maar ook de leid(st)er zelf, hiervoor strafrechtelijk en civielrechtelijk aansprakelijk gesteld kan worden!

Er zijn drie situaties te onderscheiden:

1. Het kind wordt ziek op het KDV/BSO.
2. Het verstrekken van geneesmiddelen op verzoek.
3. Medische handelingen.

Het kind wordt ziek op het kinderdagverblijf/BSO

Het kan voorkomen dat een kind 's morgens gezond op het KDV/BSO wordt gebracht en later op de dag ziek wordt. Hiervoor heeft Kinderdagverblijf & BSO Onder de Boompjes een eigen ziektebeleid opgesteld. Zie protocol "*Wat te doen bij ziekte?*".

Het KDV/BSO zal altijd contact op moeten nemen met de ouders om te overleggen wat er moet gebeuren (is er iemand thuis om het kind op te halen en te verzorgen?).

Als er sprake is van een mogelijke *infectieziekte* wordt de GGD - wijzer geraadpleegd.

In deze landelijke richtlijnen staan adviezen ten aanzien van infectieziekten. De GGD-wijzer kunt u bij uw GGD opvragen of vinden op www.ggdnederland.nl.

Het is daarom zeer belangrijk om, vooraf, het ziektebeleid met de ouders te bespreken, zodat zij weten waar zij aan toe zijn.

Om de overdracht van ziektekiemen te beperken is het belangrijk om zo hygiënisch mogelijk te werken. (voor achtergrondinformatie: "Gezondheidsmanagement, methode voor kinderdagverblijven, resp. buitenschoolse opvang en gastouderbureau")

Het verstrekken van geneesmiddelen op verzoek

Kinderen krijgen soms geneesmiddelen of andere middelen (bijvoorbeeld zelfzorgmiddelen) voorgeschreven die zij een aantal malen per dag moeten gebruiken, dus ook gedurende de tijd dat ze op het kinderdagverblijf zijn. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld:

- ☛ pufjes bij astma,
- ☛ antibiotica,
- ☛ zetpillen bij bijvoorbeeld toevallen.

Ouders vragen bij het KDV/ BSO of de leid(st)er deze middelen aan hun kind willen geven. In deze situatie hebben de ouders toestemming vooraf gegeven. Het is belangrijk deze toestemming schriftelijk vast te leggen. Meestal gaat het namelijk niet alleen om eenvoudige middelen, maar ook om middelen die, bij onjuist gebruik, tot schade van de gezondheid van het kind kunnen leiden.

Daarom is het belangrijk onder andere schriftelijk vast te leggen:

- ☛ Om welke geneesmiddelen het gaat.
- ☛ Hoe vaak geven.
- ☛ In welke hoeveelheden.
- ☛ Op welke manier de geneesmiddelen gebruikt moeten worden.
- ☛ De periode waarin de geneesmiddelen moeten worden verstrekt.
- ☛ De wijze van bewaren en opbergen.
- ☛ De wijze van controle op de vervaldatum.

(Zie hiervoor bijlage 1: "Overeenkomst gebruik geneesmiddelen")

Door het zorgvuldig vastleggen van gegevens wordt duidelijk wat beide partijen van elkaar kunnen verwachten.

Wanneer het gaat om het verstrekken van geneesmiddelen gedurende een lange periode moet regelmatig met ouders overlegd worden over de ziekte en het daarbij behorende geneesmiddelgebruik op het kinderdagverblijf. Een goed moment om te overleggen is wanneer ouders een nieuwe voorraad geneesmiddelen komen brengen, en/of als er een nieuw geneesmiddel voorgeschreven is. Bespreek dan o.a. de volgende punten: *reactie op medicijnen, reactietijd, manier van toedienen (hoe verloopt het, hoe kun je het handig aanpakken).*

Voor praktische adviezen zie bijlage 3: "Overwegingen en aandachtspunten die belangrijk zijn bij het toedienen van geneesmiddelen op recept en zelfzorgmiddelen zonder recept."

Mocht de situatie zich voordoen dat een kind niet goed op een geneesmiddel reageert of dat er onverhoopt toch een fout gemaakt wordt bij de toediening van een geneesmiddel, bel dan direct met de huisarts of specialist in het ziekenhuis.

En bel de ouders, zij zijn eindverantwoordelijk!

Bel bij een ernstige situatie direct het landelijke alarmnummer 112.

Zorg in alle gevallen dat u duidelijk alle relevante gegevens bij de hand hebt, zoals:

- ☛ naam,
- ☛ geboortedatum,
- ☛ adres,
- ☛ huisarts en/of specialist van het kind,
- ☛ het geneesmiddel dat is toegediend,
- ☛ welke reacties het kind vertoont
- ☛ (eventueel welke fout is gemaakt).

Medisch handelen

In uitzonderlijke gevallen zullen ouders aan het KDV/BSO vragen handelingen te verrichten die vallen onder "medisch handelen". Te denken valt daarbij aan:

- ☛ het geven van sondevoeding,
- ☛ het meten van de bloedsuikerspiegel bij suikerpatiënten d.m.v. een vingerprikje,
- ☛ het toedienen van een injectie.

In het algemeen worden deze handelingen door de thuiszorg of de ouders zelf op het KDV/BSO uitgevoerd. In zeer uitzonderlijke situaties, vooral als er sprake is van een situatie die al langer bestaat, wordt door de ouders wel eens een beroep op het

kinderdagverblijf gedaan.

Het KDV/BSO moet zich, wanneer deze medische handelingen worden uitgevoerd door een leid(st)er, wel realiseren dat zij daarmee bepaalde verantwoordelijkheden op zich neemt! Dit hoeft geen problemen op te leveren, maar het is goed te realiseren wat hiervan de consequenties kunnen zijn.

Het zal duidelijk zijn dat de ouders voor deze medische handelingen hun toestemming moeten geven. Hierbij gaat het om schriftelijke toestemming. Zonder toestemming van de ouders kan ons KDV/BSO niets doen. Hiervoor kunnen de volgende formulieren gebruikt worden:

☛ Bijlage 1: "Overeenkomst gebruik geneesmiddelen".

☛ Bijlage 2: "Bekwaamheidsverklaring voor het uitvoeren van medische handelingen".

* Bijlage 3: "Overwegingen en aandachtspunten die belangrijk zijn bij het toedienen van geneesmiddelen".

* Bijlage 4: "Veel gestelde vragen"

Wettelijke regels

Voor de hierboven genoemde medische handelingen is er, binnen de wetgeving, een aparte regeling gemaakt. De wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (Wet BIG) regelt wie wat mag doen in de gezondheidszorg. De wet BIG is bedoeld voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en geldt als zodanig *niet* voor personeel werkzaam in de kinderopvang. Dat neemt niet weg dat in deze wet een aantal waarborgen worden afgegeven voor een goede uitoefening van de beroepspraktijk, aan de hand waarvan ook een aantal regels te geven zijn voor de kinderopvang, als het gaat om in de wet BIG genoemde medische handelingen.

Bepaalde medische handelingen - de zogenaamde voorbehouden handelingen - mogen alleen worden verricht door artsen. Anderen dan artsen mogen medische handelingen alleen verrichten in opdracht van een arts. De betreffende arts moet zich er dan van vergewissen dat degene die niet *bevoegd* is, wel de *bekwaamheid* bezit om die handelingen te verrichten (zie bijlage 2).

Aansprakelijkheid

Indien kinderdagverblijf & BSO Onder de Boompjes niet kan bewijzen dat een leid(st)er voor een bepaalde handeling bekwaam is, voert de leid(st)er de medische handelingen niet uit! Een leid(st)er die wel een bekwaamheidsverklaring heeft, maar zich niet bekwaam acht - bijvoorbeeld omdat zij deze handeling al een hele tijd niet heeft verricht - zal deze handeling eveneens niet mogen uitvoeren.

Een ieder die bij het verlenen van zorg schade of een aanmerkelijke kans op schade aan de gezondheid veroorzaakt, is civielrechtelijk en strafrechtelijk aansprakelijk!

Om zeker te zijn dat de civielrechtelijke aansprakelijkheid gedekt is, is het raadzaam om, voordat er wordt overgegaan tot medisch handelen, contact op te nemen met de verzekeraar van het KDV/BSO. Het kan zijn dat bij de beroepsaansprakelijkheid de risico's die zijn verbonden aan deze medische handelingen niet zijn meeverzekerd. Dat hoeft op zich geen probleem te zijn, omdat wanneer de verzekeraar van een en ander op de hoogte wordt gesteld deze risico's meeverzekerd kunnen worden, eventueel tegen een hogere premie en onder bepaalde voorwaarden (bijvoorbeeld een aanwezige bekwaamheidsverklaring).

Mocht ten gevolge van een medische handeling een calamiteit zich voordoen, bel dan direct met de huisarts of specialist in het ziekenhuis.

En bel de ouders, zij zijn eindverantwoordelijk!

Bel bij een ernstige situatie direct het landelijke alarmnummer 112.

Zorg in alle gevallen dat je duidelijk alle relevante gegevens bij de hand hebt, zoals:

- ☛ naam,
- ☛ geboortedatum,
- ☛ adres,
- ☛ huisarts en/of specialist van het kind.

Geef verder door naar aanleiding van welke handeling de calamiteit zich heeft voorgedaan en welke verschijnselen bij het kind waarneembaar zijn.

Bijlage 1: 'Overeenkomst gebruik geneesmiddelen'.

1. Hierbij geeft (naam ouder/verzorger):

.....
ouder/verzorger van (naam kind):

.....
toestemming om zijn/haar kind tijdens het verblijf bij het Kinderdagverblijf & BSO
Onder de Boompjes het hierna genoemde geneesmiddel toe te dienen bij het hierboven
genoemde kind.

Het geneesmiddel wordt toegediend conform het doktersvoorschrift - zie etiket
van de verpakking - dan wel het verzoek van de ouders (zelfzorgmedicatie).

2. Naam geneesmiddel:

.....
3. Het geneesmiddel wordt verstrekt op voorschrift van: naam en telefoonnummer behandelend arts:

.....
4. Beschrijving van de ziekte of aandoening waarvoor de toediening van het
geneesmiddel nodig is:

.....
5. Het geneesmiddel dient te worden verstrekt:

van (begindatum): .....

tot (einddatum): .....

6. Dosering: .....

7. Tijdstip:

Bijzondere aanwijzingen: .....
(bijvoorbeeld: zo nodig, tijdstip, uur voor/na de maaltijd, niet met
melkproducten geven, zittend, op schoot, liggend, staand)

8. Wijze van toediening:

.....
(bijvoorbeeld: via mond, neus, oor, oog, huid, anaal, anders)
9. Het geneesmiddel dient bewaard te worden op de volgende plaats:

.....
(koelkast of andere plaats)
10. Het geneesmiddel is houdbaar tot en met (houdbaarheidsdatum):

.....
11. Evaluatiedatum:

.....

Voor akkoord,

Naam ouder/verzorger: .....

Plaats en datum: .....

Handtekening ouder/verzorger: .....

Namens kinderdagverblijf Onder de Boompjes:

Naam leid(st)er: .....

Plaats en datum: .....

Handtekening leid(st)er: .....

Bijlage 2: 'Bekwaamheidsverklaring voor het uitvoeren van medische handelingen'.

Ondergetekende, bevoegd tot het uitvoeren van de hieronder beschreven handeling:

.....
.....

verklaart dat,

naam leid(st)er: .....

functie: .....

werkzaam bij: Kinderdagverblijf & BSO Onder de Boompjes te Velp NB
na instructie door ondergetekende, in staat is bovengenoemde handeling bekwaam uit te voeren.
De handeling moet worden uitgevoerd ten behoeve van:

naam kind: .....

geboortedatum: .....

Het uitvoeren van bovengenoemde handeling is voor het kind noodzakelijk wegens:

.....
.....

De hierboven beschreven handeling mag alleen worden uitgevoerd op de tijdstippen waarop het kind aanwezig is op het kinderdagverblijf.

De hierboven beschreven handeling moet worden uitgevoerd gedurende de periode:

van (begindatum): .....

tot (einddatum):.....

Ondergetekende:

Naam: .....

Functie: .....

Werkzaam bij: .....

Plaats en datum: .....

Handtekening: .....

Bijlage 3:

Overwegingen en aandachtspunten die belangrijk zijn bij het toedienen van geneesmiddelen op recept en zelfzorgmiddelen zonder recept

- De geneesmiddelen moeten altijd in de originele verpakking aangeleverd en bewaard worden (nooit overdoen in een andere verpakking). Hierbij is van belang dat het een *originele* verpakking is van het middel, hierop is duidelijk aangegeven hoeveel, wanneer en op welke wijze de medicatie toegediend moet worden.
- Bewaar de *originele* bijsluiter van het geneesmiddel in het kinderdagverblijf. Werk niet met een kopie, want bijsluiters worden regelmatig aangepast. Lees goed de bijsluiter zodat je op de hoogte bent van eventuele bijwerkingen van het geneesmiddel. *Bij twijfel het geneesmiddel nooit toedienen!*
In het geval van zelfzorg medicatie dient de door de ouders verzochte wijze van toediening altijd overeen te komen met de tekst van de bijsluiter!
- Maak schriftelijke afspraken over wie het geneesmiddel zal toedienen. Alleen de daartoe aangewezen leid(st)er(s) kunnen de medicatie toedienen.
- Er dient een schriftelijke procedure aanwezig te zijn hoe gehandeld moet worden in geval van een calamiteit met een geneesmiddel, inclusief telefoonnummers wie in welk geval gewaarschuwd dient te worden.
- Verantwoordt het toedienen d.m.v. een getekende overeenkomst met ouders met betrekking tot het toedienen van medicijnen. Overeenkomst moet in het dossier van het kind.
- Controleer de uiterste gebruiksdatum regelmatig. Overtollige en verlopen geneesmiddelen teruggeven aan de ouders. Schrijf op de geopende flessen - van bijvoorbeeld: hoestdrank, oogdruppels e.d. - de datum van opening, dit omdat de flessen na openen maar tijdelijk houdbaar zijn.
- Als er geneesmiddelen in de koelkast bewaard moeten worden, het middel alleen voor kortdurend gebruik uit de koelkast halen. De temperatuur dient bewaakt te worden m.b.v. een min.-max. thermometer. De temperatuur dient tussen de 2-7°C te zijn. Deze dagelijks controleren. Indien een koelkast ontbreekt, kan en mag een dergelijk geneesmiddel nooit in een kinderdagverblijf worden toegediend, tenzij de ouders bereid zijn het geneesmiddel zelf te halen en te brengen. Zet het geneesmiddel in een afgesloten bak in de koelkast. Als de verpakking lekt, kan het niet in aanraking komen met levensmiddelen. Tevens is het van belang dat kinderen niet ongemerkt toegang tot de koelkast hebben.
- Vul wijzigingen (over dosering, tijdstip, etc.) in op de overeenkomst en pas de aftekenlijst en de evaluatiedatum aan.
- Laat de ouders een nieuw geneesmiddel altijd eerst thuis gebruiken.
- Laat een formulier 'Overeenkomst gebruik geneesmiddelen' volledig invullen en ondertekenen.

Bijlage 4: Veel gestelde vragen/casuïstiek

Vraag 1: Mag een leidster bij een kind, die zeer allergisch is en een epi-pen van de specialist heeft voorgeschreven en deze ook bij zich draagt, adrenaline toedienen middels deze epi-pen?

Antwoord 1: Je moet zeker weten dat dit kind een anafylactische shock dreigt te krijgen. Dit is dus een diagnose die je stelt! (In principe mogen alleen artsen diagnoses stellen). Overleg altijd even met 112, daar is een verpleegkundige die de telefoon opneemt en kan beantwoorden. Het prikken op zich betreft een noodsituatie, dan mag je altijd prikken. Het is raadzaam enkele medewerkers hierop in te werken, omdat het een te verwachten situatie is. Tevens is het belangrijk dit vast te leggen: door wie geïnstrueerd, hoe injectie te verrichten (met bijv. tekening erbij), waar ligt injectie, wanneer moet je prikken, wat zijn de verschijnselen, huisarts bellen, het document "Overeenkomst gebruik geneesmiddelen" moet al ingevuld zijn. Alleen in deze situatie voor dit kind prikken. Iemand van het Nederlands Anafylaxis Netwerk kan informatie verzorgen en eventueel een informatieavond organiseren, www.anafylaxis.nl

Vraag 2: Wat is de bewaartermijn van een overeenkomst ouders met een kinderdagverblijf betreffende het toedienen van medicijnen?

Antwoord 2: Gelijk aan de bewaartermijn van het dossier van het kind.

Vraag 3: Mogen leidsters via een maagsonde die in de buik zit, vocht toedienen?

Antwoord 3: Deze handeling betreft een voorbehouden handeling, namelijk katheterisatie. Ook al zit de sonde er in, er is grote zorgvuldigheid geboden. Je moet namelijk om kunnen gaan met een sonde: zit de sonde op de juiste plaats, hoe meet je dat? Je zou vloeistof in de longen kunnen spuiten, wat moet je dan doen? In wezen gaat het er niet eens om wat je in de sonde doet, maar dat je iets in de sonde doet. Dus moet inzet gevraagd worden, van bijvoorbeeld de thuiszorg, of een regeling zijn getroffen via een bekwaamheidsverklaring.